

Ляшко С. В., аспірант спеціальності 033 Філософія

(Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна)

НА ДОКАЗ ІСТОРИЧНОСТІ ПОСТАТИ ІСУСА: ІМ'Я МЕСІЇ

Головний висновок представників так званої міфологічної школи – *ніякого реального прототипу в Ісуса не було*, а сам він цілком є компілятом різнорідних міфологем – правдоподібний лише за однієї явно анахронічної умови: якщо від початку сприймати цю постать божественною (боголюдською), ігноруючи її фактичну хронологічну еволюцію. Зі збережених уривків «євангеліїв» євреїв та єбїонітів, тобто громад, серед яких майбутнє християнство зародилося, з творів апологетів та тогочасних опозиційних чи нейтральних письменників ми знаємо, що спершу сприймався Ісус як проповідник або пророк, не позбавлений навіть людських вад, таких як гордість. У контексті останнього зауваження згадаємо, наприклад, апокрифічний сюжет, у якому Ісус відмовляється від пропозиції хреститися в Йоанна, аргументуючи це тим, що за ним немає ніякого гріха. Переходячи поступово до суті нашого погляду, додамо також, що центральний образ християнства не носить «божественного» імені, що їх ми зустрічаємо на таких прикладах як Енліль («пан Вітер»), Дьєус («Небо»), Баал («Володар»), Ушас («Зоря»). Ні, він має цілком звичне та розповсюджене для людини своєї національності ім'я «אִישׁ», так само як і перський пророк Заратустра, визнаний сьогодні історичною постаттю. Тільки в давньоєврейській культовій літературі іменем Ісуса підписано дві книги: Навинова та Сирахова.

Цікавою, зі свого боку, є і та розповсюджена в історії релігій тенденція, що коли божество походило від людського праобразу, бодай міфологічного, то його «людське» ім'я не лише табувалося, а й набувало зовсім нових, неправильних з точки зору філології, сенсів, які мали саме підкреслити «божественність». Так індоіранський персонаж Яма (авест. Їма) перетворюється з «Близнюка» на «Хапача [людських душ]», після обоження під кінець ведичного періоду. Ісусове ж ім'я не стільки табуване, скільки упереджено-богохульне в середовищі більшості християн, тоді як у юдеїв і мусульман воно продовжує побутувати – ймовірно, те саме було й за єбїонітів. У той же час, на його етимологію погляди ніколи не змінювалися, бо не було такої потреби: навіть Бог-Син Ісус зберігав за собою дещо людське, просторічне.

З іншого боку, ми знаходимо підтвердження історичності Ісуса, як не дивно, в черговому біблійному казусі, а саме в пророцтві Ісаї. Оминаючи питання причетності цього пророцтва до месіанського циклу, звернемо увагу на те, що воно пов'язане з таким самим типово-єврейським людським ім'ям, але зовсім іншим: Еммануїл (עִמָּנוּאֵל). Зацитуємо: «Ось діва (юна дівчина?) в утробі зачне, і сина породить, і назвеш ім'я йому: Еммануїл» (Іс. 7:14). Те саме пізніше повторює Матвій на доказ месіанства новонародженого (Мт. 1:20-23). Ця іменна проблема була підмічена давно в критичній літературі [1] на доказ атеїстичної точки зору. Але ми наразі вбачаємо в ній дещо інше. Якщо припустити, що пророцтво Ісаї дійсно месіанське, і що, відповідно, Еммануїл тоді міфічний персонаж із власним іменем у свідомості правдивого єврея, тоді виникає питання: нащо намагатися поєднати двох міфічних персонажів, якщо другого можна було би створити на основі першого? себто від початку «вигаданого» месію Ісуса назвати Еммануїлом. Відповідь, з нашої точки зору, наступна.

На момент, коли адепти нового вчення почали шукати йому опори в давніх юдейських текстах, воно вже міцно закріпилося за ім'ям конкретного проповідника Ісуса. Тоді виникла нагальна потреба аби-якось пов'язати його зі вже згаданим

вітхозавітним образом Емануїла. Оскільки пророцтво було максимально чітким у своєму слововжитку, то ототожнення євангелісти намагалися зробити шляхами вже згаданої нами вище наївної філології, відзначаючи буцімто синонімічність значення двох імен: «З нами бог» і «Бог рятує», або ж вживання першого не як власного, а епітету. Звісно, ця точка зору не витримує критики й притягнута за вуха. Знову ж, навіть оминаючи попередній і подальший контекст вживання імені пророком, воно є цілком типовим теоформним гебрійським іменем зі *своєю конкретною семантикою*, подібно до Йоанна, Юди та... Ісаї, яке могло би претендувати на роль «смыслового синоніма» Ісуса значно обґрунтованіше (אֱלֹהִים – «Бог є порятунок»). Зустрічаються подібні теоморфні імена як цілком звичні й у слов'ян: Богуслав, Богумир, Богумил, якщо така аналогія остаточно зніме сумнів сакралізації іменних складників. Отже: згадане Ісаєю в пророцтві ім'я є не метафоричним образом, епітетом чи грою слів на позначення Ісуса, а цілком конкретним. Даний факт, усвідомлений євреями I-го століття н. е., і провокував ревні спроби «екзегетики» серед християн. Така ситуація могла, на нашу думку, виникнути лише в тому випадку, якщо проповідник-Ісус, тобто саме як людина з таким ім'ям, існував незалежно від бажання пізніших екзегетів і вже був міцно закріплений у свідомості народу. Отже саме ім'я збереглося в пам'яті послідовників Ісуса та неминуче вело до казусів у спробах його поєднання з Танахом євангелістами.

Зовсім інше питання – наскільки поданий в Новому Завіті життєпис цього проповідника адекватний. Тут ми могли би наостанок піти назустріч міфологістам і висловити припущення, що, можливо, за винятком кількох реальних фактів, життя невігданого месії цілком легендарне.

Список використаних джерел:

1. Ярославський О. М. Як народжуються, живуть і вмирають боги та богині / Омелян Михайлович Ярославський. – Київ: Політвидав України, 1983. – 246 с.